УКРАЇНА
ВИЩА РАДА ПРАВОСУДДЯ
СЕКРЕТАРІАТ

вул. Студентська, 12-А, м. Київ, 04050, тел.: (044) 489-64-60, 481-06-29, факс: (044) 484-14-72, e-mail:

assistant@hcj.gov.ua

23 листопада 2026 року № 24833/0/9-26
На № _____

Марії Горбань

horban@ngl.media

На Ваш запит на коментар від 16 листопада 2026 року (вх. № Г-7088/0/7-26 від 16 листопада 2026 року) повідомляємо таке.

Згідно із частиною першою статті 2 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» статус, повноваження, засади організації та порядок діяльності Вищої ради правосуддя визначаються Конституцією України, цим Законом та Законом України «Про судоустрій і статус суддів».

Процедурні питання здійснення Вищою радою правосуддя повноважень регулює Регламент Вищої ради правосуддя, затверджений рішенням Вищої ради правосуддя від 24 січня 2017 року № 52/0/15-17 (у редакції рішення Вищої ради правосуддя від 21 листопада 2023 року № 1068/0/15-23).

Питання 1. Відповідно до пункту 11 частини четвертої статті 48 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» (далі – Закон) незалежність судді забезпечується, зокрема, правом судді на відставку.

Частинами першою, третьою статті 116 Закону передбачено, що суддя, який має стаж роботи на посаді судді не менше двадцяти років, що визначається відповідно до статті 137 цього Закону, має право подати заяву про відставку.

Заява про відставку, заява про звільнення з посади за власним бажанням подається суддею до Вищої ради правосуддя, яка протягом одного місяця з дня надходження відповідної заяви ухвалює рішення про звільнення судді з посади.

Згідно з пунктом 16^1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п’ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», має бути оцінена в порядку, визначеному законом. Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади.

Відповідно до положень пункту 18.6 Регламенту Вищої ради правосуддя питання про звільнення судді з підстави, визначеної підпунктом 4 пункту 16^1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, розглядається Вищою радою правосуддя в розумний строк у пленарному складі на підставі подання Вищої кваліфікаційної комісії суддів України (далі – ВККСУ) в порядку, визначеному статтею 56 Закону України «Про Вищу раду правосуддя».

Законодавство України не передбачає черговість розгляду Вищою радою правосуддя заяви судді про звільнення у відставку та рекомендації ВККСУ про звільнення за результатами кваліфікаційного оцінювання на відповідність займаній посаді.

Питання 2, 5. Велика Палата Верховного Суду у своїх постановах неодноразово зазначала, що суддя є носієм судової влади в Україні та відповідно до законодавства України наділений особливим статусом, зокрема незалежністю, недоторканністю та імунітетом судді під час здійснення ним правосуддя.

Незалежність судді забезпечується, зокрема, особливим порядком його призначення, притягнення до відповідальності, звільнення та припинення повноважень; правом на відставку.

Звільнення судді у відставку є правом, яке гарантоване законом. Законодавство не вимагає жодного обґрунтування чи пояснення причин такого волевиявлення. Після виникнення у судді права на відставку, тобто за наявності необхідного стажу (не менше двадцяти років, що визначається відповідно до статті 137 Закону), він в будь-який момент може звернутися до Вищої ради правосуддя із заявою про звільнення з посади судді у відставку, яку Вища рада правосуддя має розглянути протягом одного місяця з дня надходження.

При цьому право бути звільненим у відставку не є абсолютним, мають бути дотримані умови для такого звільнення.

Таке обмеження переслідує легітимну мету та є необхідним у демократичному суспільстві з огляду на те, що пільги й переваги, які мають судді у відставці, є невід'ємною частиною суддівського статусу, який своєю чергою передбачає належне та добросовісне здійснення суддею своїх повноважень. Тобто поведінка та дії судді, які передували поданню ним заяви про звільнення з посади судді у відставку, мають свідчити про бездоганну репутацію, неухильне дотриманням вимог закону і принципу верховенства права, присяги судді, дотриманням високих стандартів поведінки з метою зміцнення довіри громадян у чесність, незалежність, неупередженість та справедливість суду.

Саме тому, вирішуючи питання про наявність підстав для звільнення судді відповідно до пункту 4 (подання заяви про відставку або про звільнення з посади за власним бажанням) частини шостої статті 126 Конституції України, Вища рада правосуддя повинна з'ясувати, чи є обставини, які свідчили б, що до подання заяви про відставку суддя вчинив дії, які зумовлюють ухвалення рішення про його звільнення з посади судді з інших підстав.

Питання 3. Положеннями пункту 20 розділу XII «Прикінцеві та перехідні положення» Закону встановлено, що відповідність займаній посаді судді, якого призначено на посаду строком на п’ять років або обрано суддею безстроково до набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)», оцінюється колегіями ВККСУ в порядку, визначеному цим Законом, за правилами, які діяли до дня набрання чинності Законом України «Про внесення змін до Закону України "Про судоустрій і статус суддів" та деяких законодавчих актів України щодо удосконалення процедур суддівської кар’єри», та з урахуванням особливостей, передбачених цим розділом.

За результатами такого оцінювання колегія ВККСУ, а у випадках, передбачених цим Законом, - пленарний склад ВККСУ, ухвалює рішення про відповідність або невідповідність судді займаній посаді. Таке рішення ухвалюється за правилами, передбаченими цим Законом для ухвалення рішення про підтвердження або про непідтвердження здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді.

Виявлення за результатами такого оцінювання невідповідності судді займаній посаді за критеріями компетентності, професійної етики або доброчесності чи відмова судді від такого оцінювання є підставою для звільнення судді з посади за рішенням Вищої ради правосуддя на підставі подання відповідної колегії або пленарного складу ВККСУ.

Згідно зі статтею 3 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» ухвалення рішення про звільнення судді з посади належить до повноважень Вищої ради правосуддя.

Вирішення питання про звільнення судді належить виключно до компетенції Вищої ради правосуддя після розгляду на її засіданні подання ВККСУ про звільнення судді. За результатами розгляду такого подання Вища рада правосуддя ухвалює вмотивоване рішення, яким остаточно вирішує питання щодо кар’єри судді, яке є обов’язковим для виконання, зумовлює відповідні правові наслідки і може бути оскаржене в судовому порядку.

Рішення ВККСУ про визнання судді таким, що не відповідає займаній посаді, саме по собі не має наслідком звільнення судді, а є лише підставою для такого звільнення. Під час розгляду подання ВККСУ про звільнення судді Вища рада правосуддя може і не погодитися з висновком ВККСУ.

У межах кваліфікаційного оцінювання Вища рада правосуддя має право перевірити вмотивованість та обґрунтованість рішення ВККСУ. У разі виявлення недоліків, що мають суттєве значення, які, зокрема, вплинули на об’єктивність оцінювання, Вища рада правосуддя не лише має право, а й зобов’язана запобігти порушенню прав судді. У такий спосіб Вища рада правосуддя забезпечує конституційні гарантії незалежності судді, складовою якої є неможливість дострокового звільнення судді з підстав, прямо не передбачених Конституцією України.

За результатами розгляду питання про звільнення судді з підстави, визначеної підпунктом 4 пункту 16^1 розділу XV «Перехідні положення» Конституції України, Вища рада правосуддя ухвалює вмотивоване рішення, яке

викладається в письмовій формі, підписується усіма членами Вищої ради правосуддя, що брали участь у його ухваленні (положення пункту 18.8 Регламенту Вищої ради правосуддя).

Питання 4. Заява про відставку або про звільнення за власним бажанням подається суддею до Вищої ради правосуддя.

Положеннями пункту 16.3 Регламенту Вищої ради правосуддя передбачено, що підготовку питань, пов'язаних зі звільненням судді з посади, здійснює доповідач, визначений автоматизованою системою розподілу справ.

За результатами попереднього розгляду заяви про звільнення судді доповідач складає висновок.

Згідно з абзацом четвертим пункту 9.2 глави 9 розділу II Положення про службу дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя, затвердженого рішенням Вищої ради правосуддя від 19 грудня 2024 року № 3713/0/15-24 (зі змінами), дисциплінарний інспектор повинен протягом 20 днів з моменту реєстрації заяви судді про звільнення у відставку підготувати відповідний висновок за результатами попередньої перевірки дисциплінарної скарги, наслідком розгляду якої може бути звільнення судді з посади з підстав, передбачених пунктами 2, 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України.

Наразі Служба дисциплінарних інспекторів Вищої ради правосуддя надає інформацію доповідачу, визначеному автоматизованою системою розподілу справ, про звільнення судді у відставку щодо наявності/відсутності на розгляді дисциплінарних скарг стосовно судді, що звернувся із заявою про звільнення у відставку, за результатами розгляду яких суддю може бути звільнено з посади з підстав, визначених пунктами 2, 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України.

Відповідно до частини третьої статті 55 Закону України «Про Вищу раду правосуддя» Вища рада правосуддя має право зупинити розгляд питання про звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 1 та 4 частини шостої статті 126 Конституції України, на час розгляду скарги або заяви, наслідком якої може бути звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 2, 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України.

Також згідно з пунктом 16.8 Регламенту Вищої ради правосуддя розгляд питання про звільнення судді з посади відповідно до пунктів 1, 4 частини шостої статті 126 Конституції України може бути зупинено Вищою радою правосуддя на час розгляду скарги або заяви, наслідком якої може бути звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 2, 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України.

Питання 6. Наразі законодавчо не закріплено пріоритетності розгляду Вищою радою правосуддя подання ВККСУ про звільнення судді з посади за результатами кваліфікаційного оцінювання над розглядом заяви про звільнення судді у відставку.

Відповідно до законодавства України Вища рада правосуддя протягом одного місяця з дня надходження заяви про відставку ухвалює рішення про

звільнення судді з посади. Розгляд подання ВККСУ про звільнення з посади за результатами кваліфікаційного оцінювання здійснюється Вищою радою правосуддя в розумний строк.

Принагідно інформуємо, що відповідно до пункту 16.3 Регламенту Вищої ради правосуддя підготовка до розгляду питання про звільнення судді з посади доручається члену Вищої ради правосуддя, на розгляді в якого вже перебуває питання про звільнення судді з посади з інших підстав.

Слід зазначити, що зупинення розгляду питання про звільнення судді з посади у відставку можливе лише на час розгляду скарги або заяви, наслідком якої може бути звільнення судді з посади з підстав, визначених пунктами 2, 3, 6 частини шостої статті 126 Конституції України. Наразі законодавством України не передбачено інших підстав для зупинення розгляду питання про звільнення у відставку.

Заступник начальника управління –
завідувач відділу по роботі зі зверненнями
управління по роботі зі зверненнями,
запитами на інформацію та забезпечення
організації особистого прийому громадян **Лілія ЯКИМ'ЯК**